

MUNUCCLE 2018

Conseil économique et social

Comment adapter l'enseignement au marché du travail ?

Présidents :

Antoine Ognibene

Louka Smet

INHOUDSTAFEL

A. INTRODUCTIE.....	3
B. ECONOMISCHE EFFECTIVITEIT VAN HET ONDERWIJS	5
I. TERMINOLOGIE	5
II. VOORONDERSTELLINGEN	11
III. DOCUMENTEN: AANZETTEN VOOR EEN DEBAT.....	12
IV. ENKELE LANDENGEGEVENS	15
1. België	15
2. Tunesië.....	16
3. Italië	17
4. USA	18
C. MOBILITEIT, INZETBAARHEID, FLEXIBILITEIT EN LEVENSLANG LEREN Erreur ! Signet non défini.	
D. ONDERWIJS EN GELIJKHEID	20
I. Gender ongelijkheid.....	20
II. Economische ongelijkheid	Erreur ! Signet non défini.
E. CONCLUSIE	22
F. BIBLIOGRAFIE EN SITOGRAFIE	23

A. INTRODUCTIE

De *bevolking van een land* is een neutrale term. Maar de *bevolking van een land* betekent ook:

het **menselijk potentieel**,
de **Human Resources**,
het **Menselijke Kapitaal** van een land,
maatschappelijke actoren of de subjecten van de samenleving,
de dragers van de toekomst

Het *onderwijssysteem* speelt een immens belangrijke rol bij de realisatie van de menselijke potenties, de ontwikkeling van de human resources, de toename van het menselijk kapitaal, de vorming van maatschappijbewuste, maatschappijkritische en geëmancipeerde burgers, het creëren van een duurzame samenleving.

Dit brengt ons bij de doelstellingen van het onderwijssysteem. De doelstellingen die men voor het onderwijs formuleert hangen af van de maatschappelijke context waarin het onderwijs functioneert en van de dominante visies (in een land, op een bepaald moment) op de functies van het onderwijs.

We formuleren hieronder een aantal mogelijke doelstellingen van het onderwijssysteem:

- **Politieke doelstelling** van het onderwijssysteem: vorming van kritische, autonome burgers (burgerschap).
- **Culturele doelstelling** van het onderwijssysteem: de ontwikkeling van een kritisch denkvermogen, van artisanale vaardigheden, van een transcultureel en een spiritueel bewustzijn.
- **Sociale doelstelling** van het onderwijssysteem: de democratische verhoging van het ontwikkelingspeil en kwalificaties van alle bevolkingsgroepen. Anders uitgedrukt: Het creëren van meer gelijkheid, of in ieder geval van meer gelijke kansen.
- **Economische doelstelling** van het onderwijssysteem: Het vormen van productieve, creatieve en innovatieve krachten. Op middellange termijn betekent dat het afstemmen van het onderwijssysteem op het arbeidssysteem.

Twee bemerkingen:

- 1) Het is duidelijk dat de *economische doelstelling* in een **spanningsverhouding** staat met de *overige doelstellingen*: Heeft het *arbeidssysteem* nood aan kritische burgers? Welke waarden en normen worden er toegepast in het *arbeidssysteem* (Wat zijn de arbeidsomstandigheden)? Heeft het *arbeidssysteem* nood aan een democratische verhoging van het ontwikkelingspeil en kwalificaties van alle bevolkingsgroepen? Creëert het *arbeidssysteem* niet zelf meer ongelijkheid?
- 2) Per land kunnen de doelstellingen van het onderwijssysteem anders worden ingevuld, of kunnen bepaalde doelstellingen meer worden benadrukt ten koste van andere doelstellingen. Met betrekking tot de culturele doelstelling bijvoorbeeld zien we reeds grote verschillen tussen verschillende onderwijssystemen in Europa:

Elk land heeft een ander onderwijssysteem, deels door de tradities die heersen in een land en de waarden en normen die daar domineren. In Zuid-Europa bijvoorbeeld is het onderwijssysteem voornamelijk gebaseerd op de accumulatie van kennis. West-Europese onderwijssystemen focussen meer op autonomie en sociale vaardigheden. Scandinavische onderwijssystemen bieden algemene vorming aan tot aan het einde van de middelbare school.

In dit rapport beperken we ons tot de volgende vragen:

- *In welke mate is een onderwijssysteem economisch doeltreffend?*
- *In welke mate leidt een onderwijssysteem (opleidingssysteem) tot meer mobiliteit en inzetbaarheid?*
- *In welke mate leidt een onderwijssysteem tot minder ongelijkheid?*

De eerste twee vragen horen bij elkaar. De eerste en de derde vraag staan echter in een spanningsverhouding. Zij verwijzen immers naar een verschillende finaliteit: de eerste naar een economische finaliteit, de derde naar een sociale finaliteit. De realisatie van de economische en de sociale doelstellingen van het onderwijssysteem kan immers leiden tot een paradoxale situatie. Waarom? Omdat ongelijkheid mede wordt veroorzaakt door het sociaaleconomische systeem.

Bij de behandeling van de eerste vraag hebben wij ervoor gekozen om de problematiek (van de economische doeltreffendheid van een onderwijssysteem) inzichtelijk te maken door een

aantal begrippen ter beschikking te stellen en verschillende invalshoeken, situaties en indicatoren aan bod te brengen. Wij zijn immers van oordeel dat een goede beheersing van begrippen en een goed inzicht van de verschillende aspecten van deze problematiek tot een beter en constructief debat kunnen leiden dan door het voorstellen van oplossingen.

B. ECONOMISCHE EFFECTIVITEIT VAN HET ONDERWIJS

I. TERMINOLOGIE

- Arbeidsmarkt, arbeidsvraag en arbeidsaanbod
- Werkloosheid: conjuncturele werkloosheid, structurele werkloosheid, frictiewerkloosheid
- Aansluiting van het onderwijs op het arbeidssysteem of de afstemming van het arbeidsaanbod op de arbeidsvraag
 - het absorptie- en het benuttingsvermogen van het economisch systeem
 - Kwalificaties en inzetbaarheid
 - Soorten discrepanties (mismatch)
 - ✓ Knelpuntberoepen
 - ✓ Brain drain
 - Flexibiliteit

I. ARBEIDSMARKT, ARBEIDSVRAAG EN ARBEIDSAANBOD

ARBEIDSMARKT:

De **arbeidsmarkt** fungeert als een systeem, d.w.z. een netwerk van posities, relaties en normen rondom de **allocatie** en **herallocatie** van arbeid, dat bemiddelt tussen het onderwijs- en het arbeidssysteem. De arbeidsmarkt vervult effectief een **allocatiefunctie**, nl. personen met bepaalde opleidingskwalificaties worden via de arbeidsmarkt over de beschikbare arbeidsplaatsen verdeeld.

ARBEIDSAANBOD:

Arbeid wordt aangeboden door werknemers en werkzoekenden.

- ✓ Het totaalaanbod van arbeid –in *kwantitatief* opzicht- is het aantal personen dat kan en wil werken, t.t.z. de beroepsbevolking.
- ✓ Het totaalaanbod van arbeid – in kwalitatief opzicht- bestaat uit de diverse kwalificaties die door de beroepsbevolking wordt aangeboden.

De *arbeidsaanbieders* (werknemers en werkzoekenden) bestaan uit **laaggeschoolden** (geen einddiploma secundair onderwijs), **middengeschoolden** (einddiploma secundair onderwijs), en **hooggeschoolden** (einddiploma hoger onderwijs).

ARBEIDSVRAAG:

Arbeid word gevraagd door werkgevers. (De arbeidsvraag van een werkgever bestaat uit het aantal uren arbeid dat hij wil inhuren op basis van verschillende variabelen, zoals het uurloon, de kosten per eenheid kapitaal en de door de markt bepaalde verkoopprijs voor zijn hoeveelheid geproduceerd product.)

- ✓ De totale arbeidsvraag –in *kwantitatief* opzicht- bestaat uit het totaal aantal bezette arbeidsplaatsen+ openstaande vacatures (of het totaal aantal arbeidsplaatsen)
- ✓ De totale arbeidsvraag – in kwalitatief opzicht- bestaat uit alle soorten kwalificaties die door de werknemers worden gevraagd.

De arbeidsvraag omvat **laaggekwalificeerde beroepen** (elementaire beroepen zoals huishoudelijke hulp, ongeschoolde arbeiders, enz.) **middengekwalificeerde beroepen** (administratief personeel, ambachtslieden, enz.) **hooggekwalificeerde beroepen** (directeurs, kaderleden, intellectuele en wetenschappelijke beroepen, enz.)

ARBEIDSMARKTGROEPEN:

Indeling van het arbeidsaanbod volgens uiteenlopende criteria, zoals bijvoorbeeld volgens leeftijd, scholingsgraad, sociale achtergrond, beroep, enz.

II. WERKLOOSHEID: CONJUNCTURELE WERKLOOSHEID, STRUCTURELE WERKLOOSHEID, FRICTIEWERKLOOSHEID

WAT IS WERKLOOSHEID?

- Een persoon is **werkloos** als hij behoort tot de [beroepsbevolking](#), hij graag werk wil vinden maar toch geen betaald werk heeft.
- **Werkloosheidscijfer**: Dit is het aantal werklozen in een bepaald land over een bepaalde periode van tijd. Voorbeeld: Het werkloosheidscijfer voor België bedroeg 480 000 werklozen in 2017. (bron: VRT-nieuws)
- **Werkloosheidsgraad**: Dit is het percentage werklozen (t.o.v. de beroepsbevolking) in een land over een bepaalde periode van tijd. De werkloosheidsgraad in België bedroeg 6,4% in februari, 2018. (bron: Google, public data, Eurostat)

SOORTEN WERKLOOSHEID:

Soorten werkloosheid	oorzaken
Conjuncturele werkloosheid	Conjuncturele werkloosheid is de werkloosheid die vooral gericht is op de schommelingen in de vraag naar goederen en diensten. Wanneer er weinig of minder vraag is naar goederen heerst er een laagconjunctuur. Dit betekent onder meer dat er minder mensen gevraagd worden om te werken en dat er veel mensen worden ontslagen. Verder betekent een laagconjunctuur ook dat het een economische moeilijke periode is. Wanneer je als werknemer door deze reden (laagconjunctuur) wordt ontslagen, dan ben je een conjuncturele werkloze.
Kwantitatief structurele werkloosheid	Kwantitatief structurele werkloosheid wil zeggen dat er onvoldoende arbeidsplaatsen zijn. Dit kan veroorzaakt zijn doordat <ul style="list-style-type: none"> ✓ de beroepsbevolking gestegen is, ✓ er werk is verdwenen naar het buitenland of gewoon is verdwenen (denk aan de Limburgse mijnwerkers), ✓ de productiviteit gestegen is door mechanisatie of automatisering.
Kwalitatief structurele werkloosheid	Kwalitatief structurele werkloosheid wil zeggen dat er voldoende werk is maar dat <ul style="list-style-type: none"> ✓ de werkzoekenden niet over de juiste kwaliteiten beschikken om aan de gestelde eisen van de vacatures te voldoen; ✓ of dat er geen of onvoldoende geografische mobiliteit – de werkzoekenden zijn niet bereid om te verhuizen of kunnen niet verhuizen – is om de vacatures die elders in het land zijn te vervullen. <p>In het geval van kwalitatief structurele werkloosheid is vraag en aanbod op de arbeidsmarkt niet goed op elkaar afgestemd.</p>
Frictiewerkloosheid	Een moeizame informatievoorziening (de arbeidsmarkt is ondoorzichtig) zorgt ervoor dat het vinden van de juiste baan tijd kost en de lange sollicitatieprocedure zorgt ervoor dat het een tijd duurt voordat je in de nieuwe baan kan beginnen.

Bronnen: onder meer <https://www.fhamers.nl/werkloosheid/>

In het kader van dit rapport hebben wij vooral oog voor het fenomeen van de *kwalitatief structurele werkloosheid*.

III. DE AFSTEMMING VAN HET ARBEIDSAANBOD OP DE ARBEIDSVRAAG OF DE AANSLUITING VAN HET ONDERWIJS OP HET ARBEIDSSYSTEEM

DE EFFICIËNTE WERKING VAN DE ARBEIDSMARKT

De **efficiënte werking van de arbeidsmarkt** komt niet alleen tot uiting in een *lage werkloosheidsgraad* of een *hoge werkgelegenheidsgraad*, maar ook in de **goede afstemming tussen het arbeidsaanbod en de arbeidsvraag**.

Maar hoe kunnen we de mate waarin de arbeidsmarkt goed presteert beoordelen? Om de arbeidsmarktprestatie te kunnen evalueren combineert men twee indicatoren:

- De **werkloosheidsgraad** drukt het arbeidsaanbod uit dat geen job vindt;
- De **vacaturegraad** = het % openstaande vacatures t.o.v. het totaal aantal jobs. De **vacaturegraad** geeft de arbeidsvraag vanwege de ondernemingen weer waaraan niet voldaan is.

Een **hoge vacaturegraad** wijst op een **discrepantie** of een **mismatch** tussen arbeidsaanbod en arbeidsvraag, en dus op een relatief inefficiënte werking van de arbeidsmarkt.

Nog problematischer wordt het wanneer een **hoge vacaturegraad** *gepaard* gaat met een **hoge werkloosheidsgraad**. In dit geval spreken we over een **hoge kwalitatief structurele werkloosheid**.

Bron: André VAN POECK & Johan VAN GOMPEL, pg 40-41

DE AANSLUITING VAN HET ONDERWIJS OP HET ARBEIDSSYSTEEM (VIA DE ARBEIDSMARKT)

Het **aanbod op de arbeidsmarkt** wordt gevoed door een stroom *schoolverlaters*, door een stroom bestaande uit het arbeidssysteem *vrijwillig of gedwongen* verlatende *werkzoekenden*, door een stroom *'herintreders'*, en door *kandidaat-jobswitchers*.

Onderwijs dat goed aansluit op het arbeidssysteem, of anders uitgedrukt, **economisch effectief** (of rendabel) **onderwijs** impliceert dat

- schoolverlaters de benodigde kwalificaties hebben verworven die hen in staat stellen om taken en functies te verwerven en uit te oefenen in het arbeidssysteem.
- schoolverlaters de benodigde kwalificaties hebben verworven die hen later (als werkzoekenden, herintreders en kandidaat-jobswitchers) kunnen helpen zich te **heroriënteren** in de arbeidsmarkt (in functie van de jobvraag).
- Arbeidsaanbieders zich kunnen **herkwalificeren** om zich te **heroriënteren** in de arbeidsmarkt (in functie van de jobvraag).

Deze laatste twee voorwaarden verwijzen naar de **mobiliteit** en de **inzetbaarheid** van de arbeidsaanbieders.

BELANGRIJK:

Vanuit een **statisch perspectief** bestaat het risico dat een goede **aansluiting** van het onderwijs op het arbeidssysteem wordt opgevat alsof het onderwijssysteem zich moet **aanpassen** aan de arbeidsvraag. Wordt op die manier het onderwijssysteem niet uitgehold? Als er veel vraag is naar laaggekwalificeerd personeel, moet het onderwijs dan *verzaken aan haar sociale doelstelling* om zoveel mogelijk mensen zoveel mogelijk te kwalificeren?

Vanuit een **dynamisch perspectief** is er ruimte om de vraag te stellen hoe het onderwijssysteem juist **impact** kan (en moet) hebben **op de ontwikkeling van de arbeidsvraag** en dus op de ontwikkeling van de economie. Kan het onderwijssysteem een rol spelen in de ontwikkeling van het **absorptievermogen** en het **benuttingsvermogen** van het arbeidssysteem?

III. DE AFSTEMMING VAN HET ARBEIDSAANBOD OP DE ARBEIDSVRAAG OF DE AANSLUITING VAN HET ONDERWIJS OP HET ARBEIDSSYSTEEM

HET ABSORPTIEVERMOGEN EN HET BENUTTINGSVERMOGEN VAN HET ARBEIDSSYSTEEM

Het onderwijssysteem richt zich op het ontwikkelen van **Menselijk Kapitaal** (human capital). Dit betekent echter niet dat het ontwikkelde menselijke kapitaal in de samenleving ook effectief wordt **geabsorbeerd** of **benut** door het arbeidssysteem. Bij een **overgekwalificeerd** of **onderbenut arbeidsaanbod** (bij een overproductie of onderbenutting van menselijk kapitaal) wordt de arbeidsmarkt zwaar ontregeld, wat mogelijk kan leiden tot dramatische gevolgen (sociale revoltes zoals in Tunesië, **brain drain** zoals in (weerom) Tunesië en Roemenië)

Dit brengt ons bij de rol van het politiek systeem. Welk beleid is er nodig zodat onderwijs niet een **reactieve**, maar wel **proactieve** rol kan spelen bij de economische ontwikkeling van een land.

PS: economische groei is niet hetzelfde als economische ontwikkeling.

III. DE AFSTEMMING VAN HET ARBEIDSAANBOD OP DE ARBEIDSVRAAG OF DE AANSLUITING VAN HET ONDERWIJS OP HET ARBEIDSSYSTEEM

KWALIFICATIES EN INZETBAARHEID:

- **Kwalificaties:** omvat het geheel van eigenschappen, cq. Kennis, houdingen en vaardigheden, dat iemand in staat stelt arbeidsprestaties te leveren. Het arbeidsvermogen waarover een individu beschikt wordt in grote mate bepaald door deze verworven kwalificaties.

Technisch-instrumentele kwalificaties

Deze kwalificaties zijn niet alleen de voor een bepaalde functie specifiek benodigde scholingsgraad, kennis en vaardigheden (jobspecifieke kwalificaties), maar ook meer algemene, minder direct aan een concrete functie gebonden eigenschappen als nauwkeurigheid, voorzichtigheid, technisch inzicht, contactvaardigheid, leervermogen, enz. (algemene kwalificaties).

Sociaal-normatieve kwalificaties

Deze kwalificaties zijn die (veelal attitudele) eigenschappen die iemand, in algemene zin, in staat stellen bepaalde vormen van arbeid te verrichten binnen bepaalde arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen (gezagstrouwheid, bedrijfsloyaliteit, bereidheid tot hard en regelmatig (soms onregelmatig!) werken, enz.).

Bron: W. WIELEMANS; pg 299

III. DE AFSTEMMING VAN HET ARBEIDSAANBOD OP DE ARBEIDSVRAAG OF DE AANSLUITING VAN HET ONDERWIJS OP HET ARBEIDSSYSTEEM

KWALIFICATIES EN INZETBAARHEID:

- **Inzetbaarheid en mobiliteit:** Inzetbaarheid wordt gezien als *de mogelijkheid van het individu om een nieuwe job te vinden en te behouden* (Website Vlaamse overheid; <https://overheid.vlaanderen.be/personeel/hr-kader/inzetbaarheid-wat-en-waarom>). Deze definitie is geïnspireerd door de definitie van de *Internationale ArbeidsOrganisatie* (IAO): l'**employabilité** est « l'aptitude de chacun à trouver et conserver un **emploi**, à progresser au travail et à s'adapter au changement tout au long de la vie professionnelle ». OIT; **Rapport de la Commission de la mise en valeur des ressources humaines**; 2000

Het concept **inzetbaarheid** maakte tijdens de jaren '2000 opgang. Het concept wordt gebruikt om, onder druk van veranderingen in de arbeidsmarkt, de relatie werkgever – werknemer te herdefiniëren: **levenslange tewerkstelling bij één werkgever (jobzekerheid)** maakt geleidelijk plaats voor **levenslange inzetbaarheid**.

Sofie CABUS, Melline SOMERS & Wim GROOT stellen dat de inzetbaarheid en mobiliteit van een werknemer niet afhangen van zijn jobspecifieke kwalificaties, maar wel van zijn algemene kwalificaties. (pg 5)

III. DE AFSTEMMING VAN HET ARBEIDSAANBOD OP DE ARBEIDSVRAAG OF DE AANSLUITING VAN HET ONDERWIJS OP HET ARBEIDSSYSTEEM

SOORTEN MISMATCHES (DISCREPANTIES):

- **Soorten mismatches:** Sofie CABUS, Melline SOMERS & Wim GROOT onderscheiden de volgende soorten mismatches (pg 9)
 - **Verticale mismatch:** Het opleidingsniveau van personen die arbeid aanbieden is hoger of juist lager dan het opleidingsniveau wat op de arbeidsmarkt gevraagd wordt.
 - **Horizontale mismatch:** Personen worden opgeleid voor bepaalde sectoren/beroepen terwijl er juist openstaande vacatures zijn in andere sectoren of voor andere beroepen.
 - **Intra-curriculaire mismatch:** De vaardigheden die studenten verwerven gedurende hun opleiding sluiten niet aan bij de gevraagde vaardigheden door werkgevers.
 - **Geografische mismatch:** Werknemers met baan specifieke vaardigheden wonen in een ander landsdeel dan daar waar de vraag naar deze vaardigheden hoog is.
- **Knelpuntberoepen:** De term knelpuntberoep wordt door de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) gehanteerd om beroepen aan te duiden waarvoor het moeilijk is vacatures te vervullen. Zo is er Vlaanderen onder meer grote vraag naar technici, bv. elektriciens en timmerlieden.
- **Brain drain:** De emigratie van een (groot) deel van de beter opgeleide mensen van de beroepsbevolking. Vaak betreft dit migratie vanuit de Derde Wereldlanden richting landen met betere economische mogelijkheden. De **brain drain** is erg negatief voor de ontwikkeling van een land (en zeker in het geval van de Derde Wereld), omdat men juist behoefte heeft aan hoog opgeleide mensen.

III. DE AFSTEMMING VAN HET ARBEIDSAANBOD OP DE ARBEIDSVRAAG OF DE AANSLUITING VAN HET ONDERWIJS OP HET ARBEIDSSYSTEEM

FLEXIBILITEIT:

- **Flexibiliteit bij allocatie van kwalificaties:** het geheel van aanpassingsmodelijkheden waarover aanvragers en aanbieders op de arbeidsmarkt kunnen beschikken om eventuele mismatches tussen aangeboden en gevraagde kwalificaties te voorkomen of op te lossen.

Opties om aangeboden kwalificaties beter op de vraag af te stemmen:

- ✓ Aanbod van om-, her- en bijscholing;
- ✓ flexibilisering van jobs

- **Flexibiliteit bij de benutting van kwalificaties:** De aanpassingsmodelijkheden waarover werkgevers en werknemers kunnen beschikken om eventuele discrepanties tussen beschikbare en vereiste kwalificaties (van een bepaalde jobfunctie) te kunnen oplossen.

Opties om beschikbare kwalificaties beter op de vereiste kwalificaties af te stemmen:

- ✓ Het opzetten van een Intern 'onderwijssysteem' binnen het bedrijf

Deze dimensie (flexibiliteit) van de relatie tussen onderwijssysteem en arbeidssysteem wordt verder in dit rapport behandeld en uitgewerkt.

II. VOORONDERSTELLINGEN

Naargelang de invalshoek of het perspectief gaat men uit van een aantal veronderstellingen. Hieronder zijn een aantal voorbeelden. Het is echter belangrijk om de vooronderstellingen steeds te confronteren met de realiteit!

- a) Meer onderwijs resulteert in een verhoging van de economische productiviteit (human capital-theorie). Anders uitgedrukt: Hoge investeringskosten van de overheid in onderwijs leidt tot een stijging van de productiviteit (tot economische groei).**

In: W. WIELLEMANS pg. 306

- b) Hoger opgeleiden zijn economisch productiever dan lager opgeleiden.**

In: W. WIELLEMANS pg. 307

- c) De relatie tussen onderwijs en arbeidsmarkt bepaalt mede de bijdrage van het onderwijs aan de economische groei, naarmate het onderwijs meer is afgestemd op de arbeidsmarkt zal het effect van het onderwijs op de economische groei groter zijn.**

Ritzen in: W. WIELLEMANS pg. 289

III. DOCUMENTEN: AANZETTEN VOOR EEN DEBAT

Doc 1: Leidt de voortdurende verhoging van het scholingsniveau steeds tot economische groei?

Tot ongeveer 1970... (kon door)... de voortdurende economische groei en de blijvende vraag naar geschoold personeel beide doelen (van het onderwijs) op een betrekkelijk harmonische wijze worden gerealiseerd, nl. het sociale doel van verhoging van het ontwikkelingspeil van alle bevolkingsgroepen en het economisch doel van productiviteitsverhoging door het leveren van geschoolde mankracht (Matthijssen, 1982:150). Maar vanaf het begin van de jaren zeventig veroorzaakten de voortdurende verhoging van het scholingsniveau enerzijds en de dalende of stagnerende economische groei anderzijds een zwaar ontredde arbeidsmarkt die tot vandaag op passende oplossingen wacht.

W. WIELEMANS, pg 293

Doc 2: Le chômage des jeunes diplômés en Tunisie

Les dernières études¹ de la banque mondiale révèlent le véritable problème : le gouffre existant entre offre et demande sur le marché de l'emploi en Tunisie. Cet écart entre offre et demande est quantitatif et qualitatif à la fois.

Il y a trop de nouveaux diplômés chaque année, et l'activité économique n'arrive pas à les absorber en totalité. Chaque année, 85 000 personnes arrivent sur le marché du travail pour seulement 60 000 à 65 000 postes supplémentaires. Les politiques d'éducation et de formation massives déployées depuis l'ère de Bourguiba montrent aujourd'hui leurs limites : on est dans un cas de surproduction de travailleurs, malgré un strict contrôle du taux de croissance démographique, et un développement économique soutenu. L'étude révèle qu'il faudrait un taux de croissance de 10% pour absorber tous ces nouveaux emplois...

L'autre écart est qualitatif. **Les formations académiques sont en déconnexion totale des besoins du marché de l'emploi. Le niveau du jeune diplômé est aussi en forte baisse**, ce qui n'incite pas les entreprises à recruter. D'autres entreprises plus aptes au recrutement éprouvent beaucoup de difficultés à trouver les compétences qu'elles recherchent. La PME tunisienne, toujours enfermée dans un mode de gestion familiale obsolète, continue à réduire ses coûts par la compression des charges salariales.

Si beaucoup de jeunes diplômés sont au chômage, ceux qui ont trouvé du travail ne sont pas mieux lotis. L'étude révèle que plus de 23% des jeunes salariés travaillent sans contrat, que plus de la moitié des emplois sont conclus sous contrat à durée déterminée et que l'accès rapide et durable à un emploi ne concerne que le cinquième des diplômés, notamment les enseignants et les ingénieurs...

Le chômage des jeunes aurait-il tendance à précariser l'emploi des autres jeunes ? C'est fort probable, car plus l'emploi est rare, plus les jeunes sont prêts à revoir leurs prétentions à la baisse. L'étude révèle aussi un phénomène de **déclassement de l'emploi qui est difficile à mesurer, et qui consiste à ce que des jeunes qualifiés occupent de plus en plus des emplois qui demandent peu de qualification**. Ainsi, il n'est pas rare de voir en Tunisie des vendeurs de fruits et légumes qui soient diplômés en droit... Le secteur des centres d'appel est devenu aujourd'hui un symbole de la précarisation de l'emploi, et les bureaux d'emploi, sensés aider à l'insertion de ces jeunes, accentuent souvent leur désarroi...

Bron: <https://blogs.mediapart.fr/le-pacificateur/blog/130608/le-chomage-des-jeunes-diplomes-en-tunisie>; 13 juin 2008

1: X; *Dynamique de l'Emploi et Adéquation de la Formation parmi les Diplômés universitaires l'Insertion des Jeunes diplômés de l'Enseignement supérieure - Promotion 2004 Analyse comparative des Résultats de Deux Enquêtes (2005 et 2007)*; Document conjoint du Ministère de l'Emploi et de l'Insertion Professionnelle des Jeunes et de la Banque mondiale; Juillet 2009

Doc 3: De vacaturegraad in de lidstaten van de EU (2014-2017)

(%)	2014	2015	2016	2017
Vlaams Gewest	2,3	2,5	3,1	3,7
Waals Gewest	2,0	2,0	2,2	2,8
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	2,5	2,5	2,8	3,2
België	2,2	2,4	2,8	3,4
EU-28	1,5	1,6	1,8	2,0
Bulgarije	0,7	0,8	0,9	0,9
Tsjechië	1,3	2,2	2,9	3,8
Denemarken	-	-	-	-
Duitsland	2,3	2,4	2,5	2,7
Estland	1,4	1,5	1,7	2,1
Ierland	0,7	0,9	1,0	1,0
Griekenland	0,9	0,6	0,7	0,6
Spanje	0,6	0,7	0,7	0,8
Frankrijk	-	-	-	-
Kroatië	0,9	1,1	1,6	1,8
Italië	-	-	-	-
Cyprus	0,7	0,9	1,0	1,1
Letland	1,4	1,5	1,6	1,9
Litouwen	1,0	1,1	1,3	1,6
Luxemburg	0,9	1,2	1,4	1,5
Hongarije	1,4	1,6	1,9	2,3
Malta	-	-	-	-
Nederland	1,4	1,7	2,0	2,5
Oostenrijk	1,7	1,8	1,9	2,4
Polen	0,5	0,6	0,8	1,0
Portugal	0,6	0,6	0,7	0,9
Roemenië	0,9	1,1	1,3	1,3
Slovenië	1,2	1,3	1,7	2,2
Slovakije	0,9	0,9	1,0	1,1
Finland	1,3	1,3	1,6	1,9
Zweden	1,6	1,9	2,1	2,3
Verenigd Koninkrijk	2,3	2,5	2,5	2,6

Bron: <http://www.steunpuntwerk.be/node/3523>

Doc 4: Het onderwijs als motor van innovatie ?

Taking all practices together in an overall composite innovation index, countries in which there has been the most innovation at the classroom and school levels in primary and secondary education include Denmark (37 points), Indonesia (36 points), Korea (32 points) and the Netherlands (30 points). Countries where there has been the least innovation include the Czech Republic (15 points), Austria (16 points), New Zealand and the United States (both 17 points). The OECD average is at 22 points. (These points can be read as an average effect size multiplied by 100.)

Bron: MEASURING INNOVATION IN EDUCATION : A NEW PERSPECTIVE © OECD 2014

Doc 5: **Duaal leren**

In 2015 koos de Vlaamse regering resoluut om een nieuw stelsel van **duaal leren** te ontwikkelen, als kwaliteitsvol en volwaardig alternatief naast de bestaande 'klassieke' onderwijsstelsels.

Duaal leren is een geïntegreerd traject in het secundair onderwijs waarin algemene vorming, beroepsgerichte vorming en werkervaring één geheel vormen. Jongeren verwerven de vaardigheden die ze nodig hebben om een kwalificatie te behalen zowel op de werkvloer als op school (of in een centrum voor deeltijds onderwijs of een Syntra-lesplaats). Het leertraject bestaat dus uit een les- en werkcomponent die op elkaar zijn afgestemd en samen een coherent geheel vormen.

Bron: VLAAMS AGENTSCHAP VOOR ONDERNEMERSVORMING SYNTRA VLAANDEREN

Doc 6: **Samenwerking tussen de universiteit en economische actoren op vlak van onderzoek en onderwijs: OP BEZOEK BIJ VAN DE WIELE EN BARCO**

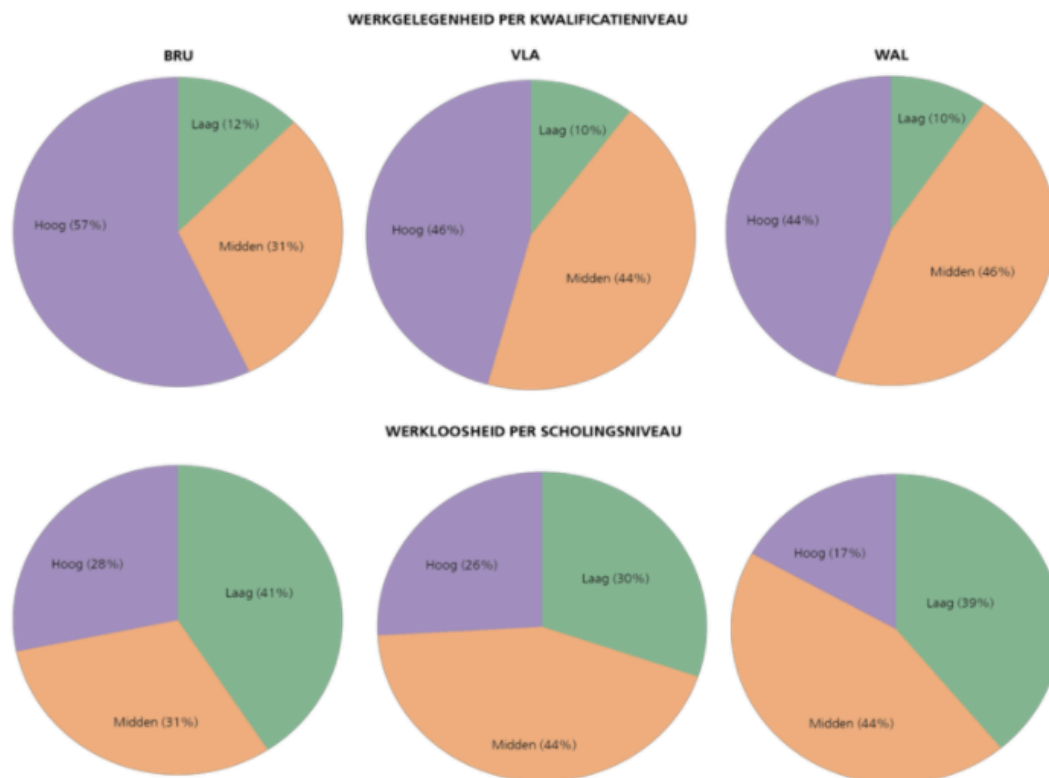
Op 2 september 2015 bezochten de rector van de KU Leuven, prof. dr. Rik Torfs, en de campusrector van Kulak, prof. dr. Marc Depaepe, samen de bedrijven Van de Wiele te Marke en Barco te Kortrijk. Met beide bedrijven, die innovatie hoog in hun vaandel dragen, werd nagegaan hoe in de toekomst naar een nog betere samenwerking kan worden gestreefd op vlak van zowel onderzoek (inzake wetenschap en technologie) als op vlak van onderwijs (bedrijfsstages, aanmoedigen van ondernemerschap, ...).

"Barco en Van de Wiele zijn wereldspelers, de KU Leuven ook. Het is dus normaal dat we naar een verder uitgewerkt partnerschap streven. Kulak heeft daar als proeftuin van het gehele KU Leuven-netwerk, onder meer op vlak van onderwijsvernieuwing en ICT, een prominente rol in te spelen!" aldus Marc Depaepe.

Bron: <https://www.kuleuven-kulak.be/nl/nieuws/op-bezoek-bij-van-de-wiele-en-barco>

Doc 7: Afstemming tussen arbeidsaanbod en –vraag in Vlaanderen, Wallonië en het BHG

(in % van de overeenstemmende bevolking van 15 tot 64 jaar, 2017)

Bron: Marcia DE WACHTER, pg 13

IV. ENKELE LANDENGEGEVENS

1. België

a) Het onderwijssysteem in België wordt zeer gerespecteerd. Het staat als als derde beste gerangschikt van de 35 OECD landen. Hier volgen nog enkele gegevens:

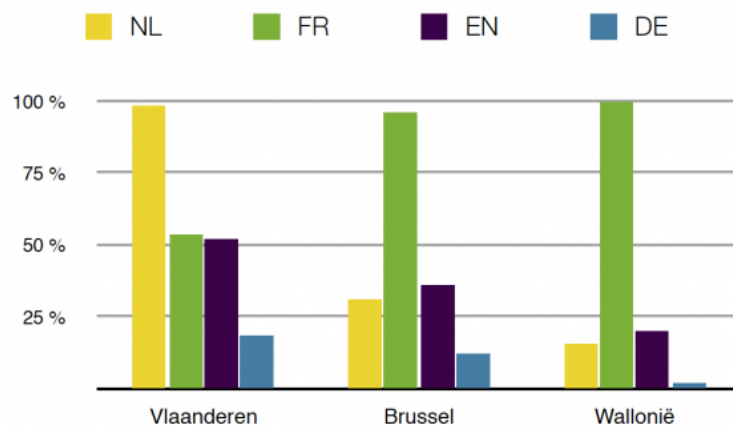
- ✓ de vacaturegraad (in 2017) = 3,5%.
- ✓ de werkloosheidsgraad (februari 2018) = 6,40%

Hoe komt het dat in België, ondanks haar goed gekwoteerd onderwijssysteem, de vacaturegraad niet kleiner is?

b) België is uniek door het feit dat zij drie officiële talen heeft. Elke taal correspondeert met een bepaalde regio of gebied. Nu is er in Brussel en aan de taalgrens veel (arbeids-)vraag naar tweetalige werknemers (Frans en Nederlands). De inzetbaarheid en de mobiliteit van arbeidsaanbieders wordt dus mede bepaald door hun taalcapaciteiten. In praktijk merken we een soort van linguïstieke mismatch.

In het Franstalig onderwijs wordt er tegenwoordig wel sterk ingezet op immersie-onderwijs. Jammer genoeg beschikken we niet over gegevens m.b.t. de talenkennis in België in 2017.

Grafiek: België: talenkennis (NL/FR/EN/DE) per gewest (2005)

bron : <https://journals.openedition.org/brussels/406>

2. Tunesië

a) Document 2 bevat aardig wat informatie over de onderwijssituatie in Tunesië.

Hieronder volgen nog enkele bijkomende gegevens.

b) Werkloosheidsgraad = 15,40%. Dit is veel.

c) Het Tunesisch onderwijssysteem is gebaseerd op het Frans onderwijssysteem. Enkel een hoge score bij het behalen van het BAC geeft de student toegang tot de 'meer prestigieuze' universitaire studies. De verabsolutering van hoge BAC-scores wordt in de hand gewerkt door een soort van (contraproductieve) kenniskloof tussen enerzijds te behalen eindkwalificaties in vele middelbare scholen en anderzijds de benodigde kwalificaties om een succesvol BAC-resultaat te kunnen behalen. Anders uitgedrukt: Het niveau van vele middelbare scholen voldoet niet om de leerlingen adequaat voor te bereiden op het BAC-examen. Dit betekent dat vele leerlingen naast de schoollessen ook privélessen moeten volgen. Privélessen zijn echter duur, en enkel goeie families kunnen zich dit veroorloven. Het Tunesisch onderwijssysteem wordt aldus gekenmerkt door twee tegengestelde dynamieken:

- ✓ Een democratische verhoging van kwalificeringsmogelijkheden;

- ✓ Een elitaire dynamiek die leidt tot meer ongelijkheid (zie D ONDERWIJS EN ONGELIJKHEID)

d) Het % universitair gediplomeerden is in Tunesië sterk gestegen, maar het Tunesisch arbeidssysteem slaagt er niet in om deze verworven kwalificaties te absorberen en te benutten. In 2010 – 2011 leidde dit mede tot

- ✓ de Jasmijnrevolutie tegen het regime van president Ben Ali.
- ✓ brain drain (zie tabel hieronder)

Tabel: Verdeling van hooggekwalificeerde Tunesisch emigranten in 2010 per specialiteit en per bestemmingsregio

Regio's Specialiteiten	Europa	Noord- Amerika	Arabische landen	Afrika	Azië en Australië	Totaal	%
Leraren en onderzoekers	1106	598	316	17	43	2080	28,75
Ingenieurs en architecten	1129	472	283	32	20	1936	26,76
Artsen en apothekers	657	90	124	19	02	892	12,33
IT	322	27	24	05	02	380	5,25
Advocaten	50	08	32	-	-	89	1,23
Andere kaders	929	405	448	63	12	1857	25,67
totaal	4193	1600	1226	136	79	7234	
%	57,96	22,12	16,95	1,88	1,09		100

Bron : <https://journals.openedition.org/hommesmigrations/2891>

3. Italie

- ✓ werkloosheidsgraad = 10,9%.
- ✓ vacature graad is waarschijnlijk redelijk hoog maar er zijn geen officiële cijfers beschikbaar.
- ✓ het % vroegtijdige schoolverlaters = 14,0%. Dit is een heel hoog cijfer.
- ✓ lage investeringsgraad in het onderwijs t.o.v. het totale GDP = 4,075%. Er blijken weinig aanzetten te zijn tot innovatie in het onderwijs.
- ✓ Het Italiaanse onderwijssysteem lijkt vooral in te zetten op accumulatie van kennis die (cfr. “La tete bien faite vs la tete bien plaine”).

4. USA

- a) De VSA heeft een werkloosheidsgraad van 3,9%. Het aantal niet ingevulde vacatures is gelijk aan 6,638,000.
- b) In de Amerikaanse "highschool" zijn maar twee vakken verplicht namelijk "US history" en "English". Naast deze twee verplichte vakken kunnen de leerlingen zelf nog 5 à 7 facultatieve vakken kiezen.
- c) Een aantal privé-universiteiten behoren tot de beste van de wereld. Maar dit zijn privé-universiteiten en het inschrijvingsgeld is daar heel hoog.

C. LA FLEXIBILITÉ DES SYSTÈMES D'ENSEIGNEMENT

VIS-À-VIS DU MARCHÉ DU TRAVAIL

La flexibilité des systèmes d'enseignement, leur capacité à adapter leur offre au marché du travail et à offrir un large éventail de compétences, est un enjeu capital pour l'éducation dans le monde. Car toutes les professions ont besoin de se renouveler, aussi sur le plan des pratiques que des personnes. D'ici 2020, les États-Unis et l'Europe seront en pénurie d'emploi si rien ne change, et leur croissance économique pourrait en être affectée.

I. LES DIFFÉRENTES PROFESSIONS

- **Le travail manuel**

La proportion de métiers manuels est en nette diminution dans le monde depuis des décennies.

- ✓ En 1991 le taux était encore à 66 % tandis qu'aujourd'hui le taux est à 47 %.
- ✓ Il est beaucoup plus élevé dans les PED que dans les PID.
- ✓ L'industrie se mécanise de plus en plus, ce qui provoque la montée du chômage, en particulier dans l'industrie et l'agriculture.
- ✓ Certains métiers manuels se font de plus en plus rares dans les PID. Pourtant la demande, dans des secteurs comme le bâtiment ou dans les métiers de l'artisanat (électricien, plombier, masson...), est encore très présente.
- ✓ Les écoles techniques accueillent 62 millions d'élèves dans le monde. Les élèves de ces écoles apprennent dès 15 ans un métier manuel pour pouvoir l'exercer dès 18 ans.

- Le travail intellectuel

La part des métiers « de bureaux », de « conception », est en nette augmentation depuis les années d'après-guerre.

- ✓ Son taux est actuellement de plus de 50%.
- ✓ Le cursus scolaire pour accéder à ces métiers intellectuels passe par une école générale suivi d'études universitaires.
- ✓ Les informaticiens sont les plus demandés sur le marché du travail.
- ✓ Le travail intellectuel est demandé dans tous les secteurs économiques. Dans le domaine des ressources humaines, du marketing, de la santé, de la finance, de la communication.

II. LES MOUVEMENTS D'APPRENTISSAGE

- Le processus de Bologne

Ce processus lancé par l'Union européenne est un effort collectif des pouvoirs publics, des universités, des enseignants et des étudiants, ainsi que des employeurs, des organismes chargés de l'assurance de la qualité, des organisations internationales et des institutions, dont la Commission européenne.

- ✓ 47 pays européens participent à ce processus où leurs priorités sont d'introduire un système de trois cycles (licence ; master ; doctorat), renforcer l'assurance de la qualité de l'enseignement et la reconnaissance des compétences et des qualifications.
- ✓ Dans ce processus les écoles secondaires, les hautes-écoles et les universités sont favorisés par la modernisation des systèmes d'enseignement et de formation pour les professeurs.
- ✓ Avec ce processus, les universités d'Europe deviennent de plus en plus attrayantes vis-à-vis du reste du monde.
- ✓ Le renforcement de la compatibilité entre les systèmes d'enseignements favorise la mobilité des étudiants et des demandeurs d'emplois en Europe.

- Le CAEI

Le Congrès des Amériques sur l'éducation internationale (CAEI) est un forum incontournable qui favorise le dialogue et les débats entre les protagonistes de l'enseignement supérieur du continent américain et contribue à l'amélioration de la qualité de cet enseignement.

D. ONDERWIJS EN GELIJKHEID

De samenleving heeft, om welvaart voor de bevolking te realiseren, behoefte aan de ontwikkeling van de aanwezige potenties. Dit impliceert een toegang tot gelijke onderwijskansen en gelijke arbeidskansen. Is er een toegang tot gelijke onderwijskansen en gelijke arbeidskansen voor jongens en meisjes (gendergelijkheid)? Is er een toegang tot gelijke onderwijskansen en gelijke arbeidskansen voor iedereen, ongeacht iemands sociale, religieuze of etnische afkomst?

I. GENDERGELIJKHEID OF GENDERONGELIJKHEID?

Op mondiaal niveau heerst er nog steeds een grote ongelijkheid tussen meisjes en jongens in het onderwijs en in de arbeidsmarkt.

- ✓ De kansen dat een meisje nooit een voet zet in een klaslokaal veel groter dan voor een jongen. Volgens de UNESCO Institute of statistics, gaan er 31 miljoen meisjes van de leeftijdsgroep van 6 à 12 jaar oud niet naar school.
- ✓ Volgens een artikel in de Washington Post is het in de VSA moeilijker voor meisjes om in elite colleges te geraken dan voor jongens. De “US department of Education Data” stelde in 2014 vast dat de Brown University 11% van de mannelijke kandidaat-studenten selecteerde tegenover 7% van de vrouwelijke kandidaat-studenten.

Enkele cijfers voor het arbeidssysteem:

- ✓ In Roemenië is de loonkloof tussen de twee genders gelijk aan 26,8%. In België bedraagt dat 31,1% en in het Verenigd Koninkrijk loopt dit cijfer zelfs op tot 45,0%. Deze cijfers zijn abnormaal hoog.

II. SOCIALE GELIJKHEID OF SOCIALE ONGELIJKHEID

Er zijn heel wat belemmeringen die een toegang tot gelijke onderwijskansen en arbeidskansen in de weg staan. Wij richten ons hier voornamelijk op de financiële belemmeringen en in mindere mate op belemmeringen omwille van de etnische afkomst.

De financiële factor speelt effectief een grote belemmerende rol. Dat voelen wij minder in België, omdat het onderwijs hier in principe kosteloos is. *De facto* is dat misschien niet het geval, maar het is in ieder geval toch heel goedkoop. Ook in Finland is het onderwijs –ook de universiteiten- kosteloos. Maar jaarlijks worden toch duizenden kinderen in andere delen van de wereld uitgesloten van kwaliteitsvol onderwijs omdat ze daarvoor niet over de nodige financiële middelen beschikken.

- ✓ In de VSA is er een immens kwaliteitsverschil tussen publiek onderwijs met lage onderwijskosten en privé-onderwijsinstellingen met hoge onderwijskosten. Aan een aantal privé-universiteiten lopen de studiekosten snel op tot tienduizenden euro's per jaar. De financiële barrière ligt hier dus heel hoog. Voor velen veel te hoog, voor anderen is er een uitweg door het aangaan van studieleningen. Maar die leiden dan weer tot heel grote schulden die de studenten pas na vele jaren kunnen terugbetalen, of soms helemaal nooit.

De universiteiten in Amerika zijn grote “money makers”. Sommigen verdedigen dit systeem met het argument dat (top-) universiteiten dit geld nodig hebben om grote innovatie- en researchprojecten te kunnen realiseren.

- ✓ In de VSA blijkt ook dat bepaalde groepen zoals de Afro-Amerikanen en Latino-Amerikanen nog steeds ondervertegenwoordigd zijn aan de Amerikaanse universiteiten. Ex-President Obama voerde een beleid van **positieve discriminatie** (affirmative action). Dat betekent: creëren van gelijke kansen door een ongelijke behandeling. De regering-Obama hoopte dat universiteiten meer een afspiegeling zouden worden van de Amerikaanse samenleving, met name als het ging om het aantal afro-Amerikaanse studenten. De huidige president Trump schafte in juli 2018 de positieve discriminatiemaatregelen van zijn voorganger af.
- ✓ Financiële belemmeringen ook verdoken zijn: In Tunesië is het onderwijs gratis, maar om je goed op het BAC te kunnen voorbereiden moet je dure privélessen betalen.

“Dropouts” in de VSA met schulden

	Openbaar hoger onderwijs (community colleges en universiteiten)	Privé non- profit-colleges en universiteiten	Universiteiten met winstoogmerk	Totaal (alle type instituties)
niet-gegradueerde studenten die tijdens de fiscale jaren 2015- 2016 met schulden afhaakten	2,5 miljoen 64%	0,5 miljoen 13%	0,9 miljoen 23%	3,9 miljoen 100%
Aantal niet gegradueerde studenten (gemiddelde 2010- 2015)	6,7 miljoen 64%	2,7 miljoen 26%	1,1 miljoen 10%	10,5 miljoen 100%
gemiddelde schulden van drop-outs	\$6,871	\$9,668	\$5,812	\$7,174

Bron: college scorecard of the U.S. Department of Education, national center for education

CONCLUSION

Le thème de notre commission sera de trouver des solutions à la question de savoir
« comment adapter la formation au marché du travail ? ».

Ces solutions seront primordiales dans le monde d’aujourd’hui, car beaucoup de pays ne disposent pas de systèmes éducatifs rigoureux pour leurs élèves et ceci fait que le taux de chômage est très haut chez les plus jeunes.

Ces jeunes chômeurs dans des PED vont être attirés par de l’argent facile à gagner (drogue, trafics d’armes , etc.)

Le but de notre commission est de réformer le mieux possible l’éducation dans chaque pays pour le bien commun mondial. Le bien commun mondial commence par l’éducation.

SITOGRAPHIE (en français)

Apprendre au-delà de l'école : rapport de l'OCDE sur la formation professionnelle (2015).
Ce rapport fait à la fois un bilan de la FP dans le monde et fait des préconisations pour améliorer l'efficacité de la FP.

https://read.oecd-ilibrary.org/education/apprendre-au-dela-de-l-ecole_9789264230408-fr#page3

La question de l'équité analysée à partir des résultats de PISA 2015 :

https://read.oecd-ilibrary.org/education/resultats-du-pisa-2015-volume-i_9789264267534-fr#page1

La nécessaire réforme de la formation professionnelle en France

Le diagnostic d'un économiste dans *Le Monde* :

https://www.lemonde.fr/economie-francaise/article/2017/03/24/la-formation-professionnelle-est-le-point-le-plus-faible-du-marche-du-travail-francais_5100408_1656968.html

Idem, dans la revue *Alternatives économiques* :

<https://www.alternatives-economiques.fr/ca-marche-mal/00083456>

Un article du *Figaro* sur la prochaine réforme de la formation professionnelle en France afin de faire baisser le chômage de masse en rendant les salariés plus qualifiés et plus adaptables au marché du travail.

<http://www.lefigaro.fr/conjoncture/2018/07/31/20002-20180731ARTFIG00274-le-pari-ambitieux-de-la-loi-avenir-professionnel.php>

Voir aussi la tribune de dirigeants d'entreprise publiée dans *Le Monde* sur la nécessaire réforme de la formation professionnelle.

<http://ffp.org/detailles-actualite/272-exclu-:-le-monde-publie-la-tribune--%C2%AB-liberer-la-formation-professionnelle-du-vieux-monde-%C2%BB>

Un article dans *Libération* sur les limites de la réforme :

http://www.liberation.fr/france/2018/04/27/formation-professionnelle-le-mantra-de-la-mobilite_1646247

Le modèle allemand ?

Un article du *Figaro* sur le modèle allemand en matière de formation professionnelle et d'apprentissage :

<http://www.lefigaro.fr/formation/2013/02/26/09006-20130226ARTFIG00755-apprentissage-le-modele-allemand.php>

... et ses limites :

https://www.lesechos.fr/05/04/2017/lesechos.fr/0211948326088_en-allemande--la-formation-professionnelle-est-moins-populaire.htm

Dans les PID

Les problèmes spécifiques de chômage chez les jeunes diplômés dans les pays en développement comme le Maroc ou la Côte d'Ivoire :

https://www.rtb.be/info/societe/detail_le-chomage-des-jeunes-au-maroc-une-bombe-a-retardement?id=9837162

<https://theconversation.com/les-origines-du-probleme-de-surqualification-en-cote-divoire-99004>

Le point de vue d'une ONG sur l'importance de la formation pour le développement en Afrique subsaharienne :

<https://www.gret.org/2016/01/formation-cle-lemploi-jeunes-afrique-subsaaharienne/>

Le modèle asiatique ?

Existe-t-il un "modèle asiatique" en matière d'éducation, gage de réussite économique ?
Voir cet article du *Figaro* :

<http://www.lefigaro.fr/international/2013/12/03/01003-20131203ARTFIG00583-pourquoi-les-ecoliers-asiatiques-reussissent-mieux-que-les-autres.php>

Mais c'est un modèle qui a aussi des limites d'après l'Organisation internationale du Travail (OIT), une agence de l'ONU :

https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_302619/lang--fr/index.htm

L'école et l'université, une machine à reproduire les inégalités sociales ? Le cas français

Pourquoi l'école française reproduit-elle les inégalités ?

<http://www.slate.fr/story/134963/pourquoi-eleves-reussissent-pas-ecole>

<https://www.franceinter.fr/emissions/le-zoom-de-la-redaction/le-zoom-de-la-redaction-16-mai-2018>

Sur les inégalités produites par le système d'enseignement supérieur à la française :

<https://www.lesechos.fr/idees-debats/cercle/cercle-179864-lenseignement-superieur-une-matrice-de-la-reproduction-sociale-2157940.php>

Des formations internes aux entreprises, une solution ?

https://www.lemonde.fr/societe/article/2013/04/03/apprendre-son-metier-sur-les-campus-du-cac-40_3152908_3224.html

BIBLIOGRAFIE EN SITOGRAFIE

- Willy WIELEMANS; *Opvoeding en onderwijs onder maatschappelijke druk*; Acco: Leuven; 1984.
- ORGANISATION INTERNATIONALE DU TRAVAIL (OIT); *Rapport de la Commission de la mise en valeur des ressources humaines*; 2000.
<https://www.ilo.org/public/french/standards/relm/ilc/ilc88/pdf/pr-21.pdf>
- Sofie CABUS, Melline SOMERS & Wim GROOT; *Aansluiting Onderwijs en Arbeidsmarkt Rapportage van TIER met steun van Instituut Gak*; Top Institute for Evidence based Education Research (TIER) – Universiteit Maastricht; 2017.
- André VAN POECK & Johan VAN GOMPEL; *Economische politiek: Principes en ervaringen*; Garant: Antwerpen – Apeldoorn; 2007.
- Marcia DE WACHTER; *Stand van zaken op de arbeidsmarkt in België en de gewesten*; HOGE RAAD VOOR DE WERKGELEGENHEID; 2 juli 2018.
- *Dynamique de l'Emploi et Adéquation de la Formation parmi les Diplômés universitaires* *l'Insertion des Jeunes diplômés de l'Enseignement supérieure – Promotion 2004 Analyse comparative des Résultats de Deux Enquêtes (2005 et 2007)* ; Document conjoint du Ministère de l'Emploi et de l'Insertion Professionnelle des Jeunes et de la Banque mondiale ; Juillet 2009.